

Jan Zabłocki

"El Romano - La Tierra - Las Armas.
Evolucion historica des las
Instituciones del Derecho Romano",
Haroldo Ramon Gavernet, Mario
Antonio Mojer, La Plata 1992 :
[recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 37/3-4, 285-287

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Haroldo Ramon Gavernet, Mario Antonio Mojer,
El Romano – La Tierra – Las Armas.**

Evolucion historica des las Instituciones del Derecho Romano, La Plata 1992 ss. 154

Prawo rzymskie jest wszędzie żywe, można powiedzieć, biorąc do ręki podręcznik z prawa rzymskiego przeznaczony dla argentyńskich studentów pierwszego roku prawa. Przedstawiono w nim w ośmiu rozdziałach ewolucję ustroju państwa i źródeł prawa rzymskiego.

W rozdziale I: *Nociones fundamentales* (s.9-24) ukazano znaczenie prawa rzymskiego, a także omówiono podstawowe pojęcia takie jak: *ius i fas, iustitia, iurisprudentia* oraz *aequitas*; podane przez Ulpiana zasady prawa (*honeste vivere, alterum non laedere i suum cuique tribuere*); przedstawiono podział prawa na *ius publicum i ius privatum*; hierarchię źródeł prawa (*ius naturale, ius gentium i ius civile*) oraz kryteria periodyzacji prawa rzymskiego.

Rozdział II: *Los origines. La monarquia* (s.25-41) zawiera kwestie dotyczące religii, ludności, terytorium, wojska, struktury rodowej i społecznej (patrycjusze, plebejusze, klienci) oraz struktury politycznej monarchii (*rex, senat, zgromadzenia ludowe, kolegia kapłańskie*): wreszcie źródła prawa w tym okresie czyli *mos maiorum* oraz problem tzw. *leges regiae*

W rozdziale III: *El fin de la monarquia. „Res Publicae”* (s. 43-63) przedstawione zostały przyczyny upadku królestwa i konflikty wewnętrzne między patrycjuszami i plebejuszami oraz poszczególne magistratury zwyczajne (konsul, pretor, kwestor i edyl) oraz nadzwyczajne (dyktator, *praefectus Urbi, decemvires legibus scribundis*, trybuni wojskowi z władzą konsularną oraz *interrex*), a także magistratury plebejskie (trybun i edyl plebejski) i ich kompetencje a następnie senat republikański, jego kompetencje (*auctoritas patrum, interregnum i senatus consulta*) oraz zgromadzenia (*comitia: curiata, centuriata, tributa oraz concilia plebis*) i problem ich zwoływania.

Rozdział IV: *La fuentes de derecho* (s. 65-83) poświęcony jest ustawie XII tablic i źródłom prawa z okresu republiki (*leges plebiscita, edicta*) oraz działalności *iuris prudentes*.

W Rozdziale V: *El imperio* (2. 85-97) mowa jest o kwestiach związanych z ustrojem państwa rzymskiego: koncepcji imperium i przejściu od ustroju republikańskiego do pryncypatu oraz o modyfikacjach wprowadzonych w dominancie.

Rozdział VI: *Las fuentes de derecho en el imperio* (s. 99-106) zawiera omówienie jurysprudenencji klasycznej, konstytucji cesarskich i jurysprudenencji z epoki dominatu.

Rozdział VII: *La codificacion* (s. 107-124) poświęcony jest ustawom o cytowaniu, kodyfikacjom przedjustyniańskim (*codex Gregorianus, Hermogenianus i Theodosia-*

nus) oraz innym zbiorom (*Liber iuris syro-romanus*, *Fragmenta Vaticana*, *Mosaicarum et Romanarum legum Colatio*, *Consultatio veteris cuiusdam iurisconsulti*), a także *Leges romanae barbarorum* (*edictum Theodorici*, *lex Romana Visigothorum*, *lex Romana Burgundionum*, *lex Romana Utinensis*), i wreszcie komplikacji justyniańskiej. Po przytoczeniu początku konstytucji *Imperatoriam maiestatem* zostały omówione kolejno: *Codex*, *Digesta seu Pandecta*, *Institutiones* oraz przedstawione hipotezy o ich sporządzaniu, w tym kwestia interpolacji a następnie nazwy *Corpus Iuris Civilis* oraz szkół prawa w cesarstwie wschodniorzymskim.

Rozdział VIII: *El derecho Romano despues de Justiniano* (s. 125-135) dotyczy dziejów prawa rzymskiego w cesarstwie bizantyńskim po śmierci Justyniana oraz powrotu do źródeł prawa rzymskiego przez glosatorów i komentatorów; recepcji prawa rzymskiego w Niemczech. Przedstawiono w nim też znaczenie prawa rzymskiego w epoce humanizmu i stosunek do niego szkoły historycznej, zwłaszcza Savigny'ego, a także wpływ prawa rzymskiego na prawo argentyńskie.

Do pracy dołączono bibliografię wydanych w języku hiszpańskim źródeł prawniczych (s. 137) i literackich (s. 137-138) oraz poręczników (s. 138-139) i literatury (s. 139-141), ponadto indeks rzeczowy (s. 143-150) i spis treści (s. 151-154).

Do przedstawionych kwestii można mieć, jak to zwykle bywa przy ujęciach podręcznikowych, pewne wątpliwości czy zastrzeżenia, np. dlaczego te a nie inne aspekty zostały wyakcentowane. I tak przykładowo (s. 78 i n. Autorzy mówią o toku uchwalenia *leges* od *promulgatio* i na *contiones* poprzez *rogatio* na *comitia* i *auctoritas patrum* w senacie, choć nie akcentują wyraźnie konieczności współdziałania trzech czynników politycznych (*magistratus*, *populus*, *senatus*), bez którego żadna ustawa nie mogła zostać uchwalona. Natomiast sporo uwagi poświęcają strukturze *leges* (*index*, *praescriptio*, *rogatio* i *sanctio*) i ich klasyfikacji (*leges perfectae*, *minus quam perfectae* i *imperfectae*). Podobnie też przedstawia się sprawa z uchwałami zgromadzeń plebejskich (*plebiscita*) zrównanymi ostatecznie z *leges* przez *lex Hortensia* (236 r.p.n.e. [?]), która zniosła ostatecznie *auctoritas patrum* dla *plebiscita* mających obowiązywać wszystkich obywateli (s. 80). Wcześniejsze bowiem ustawy *lex Valeria Horatia* (z 448 r. p.n.e.) i *lex Publilia Philonis* (z 338 r. p.n.e.) wiązały obowiązywanie *plebiscita* z *auctoritas patrum*. *Plebiscita* mające taką *auctoritas* zwano *leges* (np. *lex Aquilia* z 286 r. p.n.r.). Na takiej interpretacji zaciążyło niewątpliwie datowanie uchwalenia (*lex Hortensia* na 236 r., p.n.e. Prawdopodobnie jednak *lex Hortensia* została uchwalona przed *lex Aquilia*, co spowodowało, że to *plebiscitum* (może jako pierwsze) podobnie jak i *plebiscita* uchwalane później obowiązywało wszystkich obywateli i dlatego było nazywane *lex*.

Powyższe zastrzeżenia nie zmieniają pozytywnej oceny recenzowanej pracy. Na uwagę zasługuje zwłaszcza sposób ukazywania poszczególnych zagadnień wraz z uwzględnieniem różnych koncepcji, jak to ma miejsce przy omawianiu np. periodyzacji (s. 221 i n.) czy kompilacji (s. 117 i n.) prawa rzymskiego.

Jakkolwiek sama praca jest tylko podręcznikowym źródłem wiedzy o historii państwa i prawa rzymskiego dla studenta argentyńskiego, to odesłanie do literatury hiszpańskiej daje mu możliwości poznania dorobku romanistyki współczesnej.

Bowiem na język hiszpański przetłumaczono i wydano (w tym w znacznej części w Argentynie) wszystkie znaczące pozycje. Szkoda, że w Polsce nie dostrzega się potrzeby tłumaczenia na język ojczysty, choćby tylko fundamentalnych prac i to nie tylko z prawa rzymskiego, ale także z prawa kanonicznego.

Jan Zabłocki

**Katolicki Uniwersytet Lubelski, Encyklopedia Katolicka, T.VI: Grall-Ignorancja,
pod red. J. W a l u s z a (i i.), Lublin 1993, kol. 1456**

W grudniu 1993 ukazał się szósty tom „Encyklopedii Katolickiej”. Od wydania pierwszego tomu minęło przeto 20 lat. Od tamtych czasów zmienił się nie tylko skład Komitetu Naukowego i Redakcji, ale też drukarnia (dawniej drukarnia „Pallotinum” teraz Zakład Małej Poligrafii KUL) i nakład (z 12 tys. do 35 tys.). Zakup papieru umożliwiły środki już nie zagranicznych fundatorów, lecz Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Komitetu Badań Naukowych Skomputeryzowanie – z funduszy Komitetu Badań Naukowych – Zakładu Małej Poligrafii KUL stwarza „możliwość stopniowego przyśpieszenia redakcji artykułów, a nawet udostępnienie wersji komputerowej następnych tomów Encyklopedii” (cytat z obwoluty). Tom szósty, złożony i wydrukowany w tymże zakładzie, każe wystawić temuż wysoką ocenę. Nie jest to już – widać – zakład „małej” poligrafii!

Z uznaniem i wdzięcznością należą przyjąć ponowne wydrukowanie – w osobnym zeszytcie – wykazu skrótów. Ułatwia on lekturę. Warto, by – zwłaszcza w odniesieniu do czasopism – skróty te powszechnie stosowano w piśmiennictwie. Niestety, Redakcja nie zawsze to ułatwia, skoro np. „TP” oznacza nie „Tygodnik Powszechny” (ten sygnuje się „TPow”), lecz „Tygodnik Petersburski” z lat 1830-1841. Szkoda, że skróty szeregu czasopism zagranicznych odbiegają od tych, jakie już zadomowiły się w literaturze, oraz że nazw dokumentów Soboru Watykańskiego nie podaje się od ich pierwszych słów (np. GS zamiast KDK). Mimo to przydatność zeszytu z wykazem skrótów wykracza poza ułatwienie lektury Encyklopedii.

Hasel z zakresu prawa kanonicznego jest w VI tomie niewiele: gregoriańskie Msze, grzesznik publiczny, grzywna, gwałt, hierarchia, hipoteka, historyczne spory, hiszpańska kolekcja, ignorancja. Spośród omawianych kanonistów zauważyłem: Grabowski, Gracjan, Halban, Halban Blumenstok, Hemperek, Henryk z Suzy, Hinkmar, Hinschius, Huguccio.

Trudno mi zgodzić się z wywodami zamieszczonymi pod hasłem „grzesznik publiczny”. Nie jest prawdą, że KPK/17 określał warunki wymagane do uznania kogoś za publicznego grzesznika, znaczenie tego terminu w k. 693 § 1, 1066, 1240 § 1 n. 6 ustalali komentatorzy. Uproszczeniem jest twierdzenie, jakoby według KPK/17 publiczny grzesznik „zaciągał” infamię, zaciągało się ją za niektóre przestępstwa, których popełniający kwalifikowani byli jako publiczni grzesznicy. Mija się z prawdą twierdzenie, że „KPK z 1983 przyjmuje prawie wszystkie postanowienia KRP z 1917”. Pomijając już fakt, że termin *publicus peccator* w ogóle nie występuje w KPK/83